

Az álomnak vége

„Mindenhol ellenség vár
És mindenhol gyűlölnék téged
menekülj végre
az álomnak vége”
SPIONS: *A Summer Song*
Szöveg: Anton Ello (1978)

A SPIONS születéstörténetének 20., a Balkon 2011. novemberi számában publikált fejezetét azzal fejeztem be, hogy 1978. május 2-án elhagytuk Magyarországot. Most, hogy szükségessé vált a történet folytatásának ismertetése, fontosnak tartom újra, a korábbi beszámolónál részletesebben elmondani elutazásunk sztoriját és annak közvetlen előzményeit is. Elsősorban azért, hogy magam számára tisztázzak bizonyos, az utolsó fejezetekben nem elég pontosan, nem elég plasztikusan felvázolt vonatkozásokat. Másodsorban pedig azért, hogy a Tisztelt Olvasónak ne kelljen újra elolvasnia a hónapokkal ezelőtt publikált utolsó fejezetet ahhoz, hogy követni tudja a meglehetősen bonyolult, több dimenziórendszerben játszódó események alakulását.

Nagyjából 36 éve történt, hogy nyilvánvalóvá vált számomra is, amit a SPIONS lelke, az akkor már Anton Ello kódnevet használó kém¹ már régen tudott: Magyarországon nincs, sohasem volt, nem is lesz kiteljesedési lehetőség az olyanoknak, mint amilyenekké bennünket formált az, aki titkos misszióinkra erre a mocsaras terepre vezényelt minket. Nemhogy élettérhez nem jutunk itt, de túlélni sem sokáig tudnánk már ebben a gravitációtútgépes, avas disznózsír- és lábszagú, mocskos, ragadós közegben. Minden lépésnél akadályba ütköztünk. Minden kap-

¹ A korábban Molnár Gergely kódneven ismert kém 1977 végétől Párizsba érkezésünkig használta az Anton Ello kódnevet.

NAJMÁNYI LÁSZLÓ
Algol – A Háromság titka, 2011, digitális kollázs

csolatteremtési kísérletünk, edukációs célú akciónk groteszk tragikomédiába fulladt. Akiben megbíztunk, átvágott. Akiben nem bíztunk meg, abban nem csalódtunk. Az 1956-os rövidéletű csoda emlékeinek elhalványulásával az 1970-es évek végén kezdett újra feléledni a régi, össznépi játék, az egymás kritizálása, a széthúzás, gyűlölködés, a minden újtól, idegentől, mástól való beteges félelem.

A később „demokratikus ellenzék” néven ismertté vált pseudo-közösség, amelynek perifériáján mozogtunk, gyorsan egymással vetélkedő, egymást gyalázó és megsemmisíteni igyekvő (a háttérben persze lazán egyezkedő, egymás érdekeit védő) frakciókra bomlott, amikor a kiválasztottak elkezdték osztani a Soros-pénzeket, amelyekből egyesek bőven kaptak, mások, akik nem ítéltettek a politikusi kaszthoz csatlakozásra alkalmasnak, egyáltalán nem.

A társaságokban, ahová jobbak híján jártam, kis suttogó csoportok alakultak ki, akik közeledésemre abbahagyták a suttogást, és éreztették velem, hogy jelenlétem nem kívánatos. Ők sem voltak fontosak nekem, csak Nietzsche azóta már elvetett tanácsát követtem: bármilyen társaság hasznosabb, mint a semmi.

A SPIONS koncertjei vagy botrányba fulladtak, vagy hatósági beavatkozás következtében nem jöttek össze. Egyre szaporodtak, egyre erősebbekké, egyre fizikálisabbá váltak a titkosrendőrség által ellenünk szervezett atrocitások. 1978 márciusától naponta kaptam fenyegető, névtelen, éjszakai, vagy hajnali telefonhívásokat. Az együttes frontemberét megtámadták és megverték a Keleti Pályaudvar előtt, az érdeklődő, a támadókat biztató lakosság gyűrűjében. Többször megtámadták Dohány utcai lakása közelében is. Betörték zuglói otthonomba. Nem vittek el semmit, csak könyveim és kézirataim egy részét hajigálták a padlóra. A behatolás módjának nem maradt nyoma. A hivatlan látogatóknak nyilván kulcsuk volt a lakáshoz, és ezt tudtomra akarták adni. Hasonló behatolást észlelt a SPIONS frontembere is saját lakásában. A SPIONS történet 20. fejezetében írtam az 1978 tavaszán rám állított nyomozóipari tanulókból álló osztagról és testes oktatóikról, akik állandó kísérőimmé váltak, és az Árpád hídon történt ijesztgetésről, amikor három civilnek álcázott rendőrautó megpróbálta kocsimat belenyomni a Dunába.

Utólag rekonstruálva az eseményeket, rájöttem, hogy a hatóságok nyílt erőfitogtatása mellett számos burkolt figyelmeztetést is kaptam az engem figyelő, irántam bizonyos jóindulattal viseltető ügynököktől, akiket akkor közeli barátainak, munkatársaimnak gondoltam. Egyikük,

NAJMÁNYI LÁSZLÓ
Phalaenopsis
aphrodite, 2011,
digitális kollázs

akit akkor már 8 éve, a Műszaki Egyetem Irodalmi Alkotóköréhez való csatlakozásom idején állítottak rám, s az évek során folyamatosan részt vett, hathatósan segített különböző projektjeim megvalósításában, többször hivatkozott bizonyos, meg nem nevezett barátaira, akik szerint a SPIONS megalapításával nagyon veszélyes terepre tévedtem, jobban tenném, ha visszatérnék a „hagyományos” művészetekhez. Később ugyanő már azt idézte névtelen barátaitól, hogy talán érdemes volna egy időre külföldre költöznünk a zenekarral, mert Magyarországon az emberek soha nem fogják megszeretni azt az „agresszív ricsajt”, amivel mi próbálkozunk, s talán hamarosan elfogy a türelmük és „leráncigálnak” bennünket a színpadról.

A maga szimbolikus, költői, zen-mesteri stílusában többször figyelmeztetett a Pécsi Zoltán fedőnevű ügynök, Algol László is, aki ugyan a SPIONS frontembereinek beavatója volt a rock & roll misztériumában, de nem helyezte, hogy az elméletet gyakorlatra váltsuk. Először néhány nappal az együttes katasztrófában végződő első koncertje² után, hajnalban kopogott³ zuglói lakásom ajtaján. Amikor beengedtem, nem ült le, bundáját is magán tartotta. Megállt a könyvespolc előtt, meghajolt a könyvek irányába, majd felém fordulva engem is így köszöntött. „Fontos közlendőm van”, mondta, szokása szerint igen halkán, puhán, a szavakat gondosan elválasztva egymástól. Átadott egy, a második világháborúban harcoló német katonák számára rendszeresített, eredetileg bátorságuk fokozása, fáradtságuk elűzése céljából kiutalt *amphetamin* (*speed*) tabletták tárolására használt, szürke bádógekapszulát. A kapszula tetejét lecsavarva belsejében összetekert, megsárgult papírdarabot találtam, rajta az *I-Ching* (*Ji-King – A változás könyve*) kínai jóskönyv két hexagramjának rajzát, alattuk a „≠” (nem egyenlő) jelét.⁴ A 45. hexagram (*Tó a föld felett*) neve kínaiul (*t'sui*; – *tszui*), ami csoportosulásra, összegyülekezésre és befejezettségre egyaránt fordítható. A 49. hexagram (*Tűz a tó alatt*) – (*gé* – *dzsé*) – neve jelenthet megnyúzást, állatbőrt, forradalmat, megolvadást és kantárt is.⁵ „Amikor nagy számban gyűlnék

2 1978. január 15. Egyetemi Színpad, Budapest – L. SPIONS (*Tizennyolcadik rész*) Az első bevetés

3 Valamilyen okból Algol sohasem csengetett, mindig Morse-jel szerű, ritmikus kopogással tudatta érkezését. Utólag visszagondolva biztos vagyok abban, hogy kopogásának alkalomról alkalomra változó ritmusa is üzenetet rejtett, mint ahogy valószínűleg Algol összes többi gesztusa is. Élő, tudatos, folyamatosan változó, gondosan megkomponált műalkotásként létezett. Minden ruhadarabjának, test- és fejtartásának, kézmozdulatának szimbolikus, kommunikációs szerepe volt. Mindig, minden pillanatban, az összes rendelkezésére álló eszközzel üzent, de kódolt üzenetei megfjtéséhez nem adott kulcsot.

4 Az egyenlőség („=”) és a nem egyenlőség („≠”) jeleit az alkímiaival is foglalkozó Robert Recorde (kb. 1512–1558) Wales-i orvos és matematikus vezette be a *The Whetstone of Witte* (*Witte fenőkőve*) című, 1557-ben publikált könyvében, amellyel megalapozta az algebra tudományát Angliában. A „≠” jelet 1973 május 2.-án, a Paralel Kurzus/Tanpálya című, a budapesti Ganz-MÁVAG Művelődési Központban rendezett előadásán bemutatott $3 \times 8 \neq 24$ formulában használta először St. Auby (Szentjób, Stjób) Tamás. A SPIONS 1978-ban átvette, majd 1984-ben megoldotta a formulát: $3 \times 8 = 888$

5 Richard Wilhelm *I-Ching* interpretációi alapján

össze az emberek, viszály keletkezhet. Ennél fogva a felsőbbrendű ember ilyenkor megújítja fegyvereit, hogy felkészülten találkozhatson az előre nem látottal. A nagy ember változik, mint a tigris. Hisznek neki, már azelőtt is, hogy a jóshoz fordulna”, mondta szinte suttogva Algol, majd előbb felém, aztán a könyveim felé meghajolva, puha, hangtalan, hosszú léptekkel elhagyta a lakást. Az ebédlő ablakából kinézve nem láttam a hosszú kocsibejáron, a Gyarmat utca felé távozni a hajnali szürkületben. Fogalmam sincs, hogyan jutott ki az utcára. A belső telek, ahol a társasház állt, minden oldalról magas drótkerítéssel volt bekerítve, amelynek túloldalán ugyancsak bekerített házak álltak. A második figyelmeztetést a SPIONS második koncertjét⁶ követő harmadik napon, 1978. március 11-én, szombat éjszaka kaptam Algoltól. Ismét előzetes bejelentkezés nélkül jött. Pár perccel éjfél előtt kopogott az ajtómon. Valószínűleg a lehallgatástól tartva soha nem használta a telefont. Miután szertartásosan köszöntötte a könyvespolcot, meghajolt előttünk is, és átadott feleségemnek egy orchidea-cskrot. Fogalmam sincs, honnan szerezte a ritka virágokat, abban az időben nem árultak orchideát Budapesten. Talán az Állatkert Pál-maházában jutott hozzájuk, valamelyik titkos kapcsolata révén. Az is lehet, hogy ő maga természetette az egzotikus virágokat várbeli lakásában, ahová soha nem hívott meg senkit. Mindent tudott a növényekről, ahogy az összes többi, köztünk felvetődött témában is tudóshoz illő ismeretekkel rendelkezett. „A virág neve *Phalaenopsis aphrodite*, Hold orchidea”, mondta halkán, monoton hangon, feleségem szemébe nézve. „Dél-Kelet Ázsia erdeinek lakója, a Himalájáktól a Fülöp szigetekig megtalálhatók különböző változatai. Különlegessége, hogy a *Dendrobium* és *Vanda* nevű orchideafajtákhoz hasonlóan aszexualisan is képes szaporodni. Ha virágainak beporzása valamilyen okból nem következik be a megfelelő időben, a szárán található kidudorodások némelyikében növekedési hormonok szaporodnak fel, s a dudorok néhány nap alatt önálló növényekké alakulnak, amelyek Telihold idején a szárról leválva a földre hullva, igen rövid idő alatt gyökereket bocsátanak a talajba, és elkezdenek önállóan táplálkozni.

Egy maláj legenda szerint, amelyet Walter Spies német festőművész, a lila oroszlánjairól ismert Vámos Rousseau tanítványa jegyzett fel az Indonéziához tartozó, korábban Celebes néven ismert Sulawesi szigetén, az 1920-as években, a Hold orchidea az ártatlanok védelmezője. A sziget középső, hegyekkel borított területén élő, bonyolult temetkezési szertar-

6 1978. március 8., MTA Tömegkommunikációs Kutatóközpont klubja, Budapest

tásairól és szentként tisztelt kékszemű, albinó bivalyaikról ismert *Toraja* nép *Aluk To Dolo*, »Az ősök útja« nevű vallásának egyik legfontosabb rituáléja során madártollakból készült ruhákba öltözött fiatal lányok fiatal, meztelen, hosszúra nőtt körmű fiúk tapskíséretével táncolják el a szépséges Ma'dondan hercegnő történetét. Az öt üldöző *Kaili* harcosok elől a hercegnő a dzsungelbe menekült. Napokig bolyongott étlen-szomjan a veszélyes vadállatoktól, kígyóktól és démonoktól hemzsegő őserdőben, míg végül álomra szenderült a Sa'dan folyó partján, nyíló orchideákkal borított, korhadt farónkók között. Üldözői a nyomára akadtak, s ha az orchideák nem ébresztik fel, és energiájukat énekükkel átadva nem segítik menekülni a hercegnőt, bizonyosan meg is ölik. Az orchideák energiájától megerősödött hercegnő előbb csak futott a folyóparton, majd a levegőbe emelkedett és repülve érte el a Lokon és Empung ikervulkánok közötti völgyet a sziget északi részén, ahol vőlegénye, Luaan herceg várta seregével. A herceg katonái végeztek a hercegnőt üldöző, vérszomjas *Kaili* harcosokkal, s azóta hagyománnyá vált a *Toraja* nép körében, hogy veszély esetén a Hold orchidea virágját tűzik a hajukba. Csak ezt akartam elmondani. Remélem, megértettétek mindketten, hogy miért éppen ezekkel a virágokkal jöttem”, mondta Algol, majd tőlünk és könyveinktől meghajlással elbúcsúzva távozott. Feleségem orchideával a hajában aludt el azon az éjszakán.

A harmadik figyelmeztetésben a SPIONS (titkosrendőrségi szabotázs következtében) meghíúsult harmadik koncertjét⁷ követő napon, kora délután részesített a Pécsi Zoltán fedőnevű ügynök. Két bőröndnyi, eladásra szánt könyvvel érkeztem az egyik belvárosi antikváriumba. A tervezett elutazásunkhoz szükséges pénzt próbáltam könyveim eladása révén összegyűjteni. Már éppen kezdtem volna kipakolni a könyveket a pultra, amikor meghallottam az ismerős, halk hangot. „Könyveket nem tanácsos eladni. Csak elajándékozni vagy elégetni érdemes őket.” Hátranéztem, Algol állt mögöttem, szemén napszemüveg, nyakán hímzett, HMG (Hábermann M. Gusztáv – ez volt a szüleitől kapott kódneve) monogramos, fehér selyemsál. „Vagy kisütni is lehet, ahogy Halász Péterrel terveztétek⁸ annak-

7 1978. április 14., Janus Pannonius Egyetem, Pécs. A koncert elmaradását okozó szabotázsról, és az azt követő, természetfeletinek nevezhető jellegű eseményekről a SPIONS történet 20., *Omen & Nomen* című, a Balkon 2011. novemberi számában megjelent fejezetében számoltam be részletesen.

8 Ahogy a budapesti Múcsarnokban, 2012. február 2-án tartott *A jövő tegnap* volt című előadásomban említettem – az előadás teljes szövege ezen a címen olvasható: <http://Indrawingso2.webs.com/kunsthalle.htm>; rövidített változatát közölni fogja a Balkon –, Halász Péterrel, a szegedi színházi fesztiválon, az 1970-es évek elején, közös előadásként bepanírozott könyvet terveztünk olajban kisütni. Az akciót akkor és több, mint 30 évvel később, a budapesti Múcsarnokban is betöltötték az illetékesek.

NAJMÁNYI LÁSZLÓ
Könyvsütés, 2011,
digitális kollázs

idején. Nyilvánosan nem sütünk könyveket, de privátim természetesen lehet. Otthon, a saját konyhánkban, néhány meghívott vendég előtt. Beszélhetnének?” Visszacipeltem a könyvekkel teli bőröndöket a kocsimhoz, beraktam őket a csomagtartóba, és Algol kérésére elindultunk a Pilis hegyei felé. A kocsimban Algol nem beszélt, nyilván tudott az utastérbe telepített poloskáról. A *Roxy Music Siren*⁹ című lemezét hallgattuk, a *Both Ends Burning (Mindkét vég ég)* című számot utasom kérésére többször is. Az utolsó kilométereket az Algol által felfedezett barlanghoz gyalog tettük meg. A barlang bejáratához érve eltávolítottuk a szűk nyílást takaró faágakat. Némelyik nemrég levágottnak tűnt, jelezve, hogy Algol nem sokkal korábban látogathatott utójára szentélyébe. A barlang központi termében álló kelta oltárkőhöz érve Algol meggyújtotta a magával hozott gyertyát. „Imádkozunk érted. Hamarosan hajóra szállsz és viharos tenger vár téged”, mondta suttogva, majd egy imának tűnő szöveget kezdett *gael* (kelta) nyelven mormolni: „Ni bu Sanct Brigid suanach ni bu huarach im sheirc Dé, sech ni chiuir ni cossena ind nóeb díbad bethath che...”¹⁰

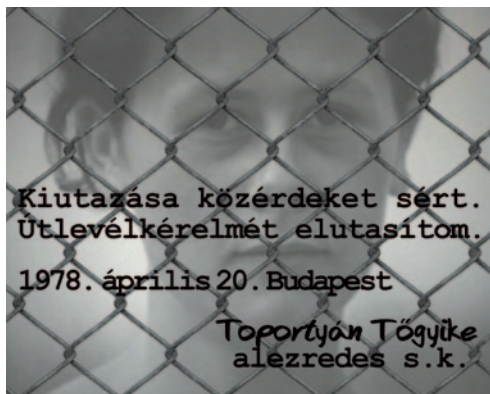
Nyilvánvaló volt számunkra, hogy nemcsak a SPIONS akarja a maga részéről felbontani a Varsói Paktumot, hanem a hatóságok is szívesen látnák, ha végleg kiköltöznénk a „legvidámabb barakkból”. Persze legszívesebben agyba-főbe verve dutyiba zártak volna bennünket, de az ország eladósodása miatt akkor már féltek a kedvezőtlen nyugati média-reakcióktól. A kényelmetlenné vált figurákat az 1970-es évek közepétől, a korábbi gyakorlatuktól eltérően már nem csukták le, hanem változatos nyomásgyakorló eszközökkel elérték, hogy önként hagyják el az országot.

Az együttes történetének 20., a Balkon 2011 novemberi számában publikált fejezetét azzal fejeztem be, hogy 1978. május 2-án elhagytuk Magyarországot. Az útlevelet rekordidő alatt megkaptuk. A zsarolás lehetőségét azért fenntartották: a SPIONS frontemberének felesége, az Eörsi Katalin kódnevű kém, és Orsós Györgyi, az én feleségem útlevélkérelmét a szokásos „Kiutazása közérde-

9 1975, Island/Atco

10 „Szent Brigideknek nem adatott meg az alvás képessége, Isten iránta érzett szeretetében sem kételkedett soha; nem csak elutasította, de nem is kereste a lenti világ gazdagságát, ő, a szent.” Mint utólag kiderítettem, Algol nem imát mormolt, hanem a sokak által a druida vallás termékenységi istennőjével, Brigiddel azonosított Kildare-i Szent Brigitta (Brigit) történetét mondta el az ír szent, Broccan Cloen szavaival. Szent Brigitta képes volt az emberek lelkébe látni és bátran szembeszállt a Gonosszal.

NAJMÁNYI LÁSZLÓ
Orsós Györgyi útlevélkérelmének elutasítása, 2008,
digitális kollázs

ket sért" indoklással visszautasították.

A visszautasítást aláíró hivatalnoknál a legutóbbi időig, két évtizeddel a „rendszerváltás” után is, változó színezetű kormányzatok alatt, magas pozícióban, a Belügyminisztérium alkalmazásában állt.

Nem volt könnyű Budapesten hagyni a feleségem, a családomat, azzal az eséllyel, hogy talán sohasem fogom látni őket. Megígértem feleségemnek, hogy mindent meg fogok tenni kiutazása engedélyeztetése érdekében. Anyám, akivel egy házban laktunk, s aki minden lehetséges módon támogatott művészi pályámon, megértette, hogy el kell mennem, de nagyon elkeseredett. Elkeseredettségét nem mutatta, inkább tanácsokat adott egészségem védelme érdekében, s átadta azoknak a régi barátainak címét, akik a háború, illetve az '56-os forradalom után nyugatra költöztek. Mivel nem akartam, hogy a címeiket megtalálják nálam a határon, memorizáltam őket. Mint később kiderült, anyám régi barátai közül már senki sem lakott a megadott címeken, legtöbbjük évekkorábban meghalt. Anyámtól megkaptam apám nagypapjától örökölt aranyóráját is, amit eladhatok majd nagy szükség esetén.

Fogalmam sem volt, hogy miből fogok élni Nyugaton, amíg a SPIONS le nem szerződik valamelyik nagy lemezcéggel (a kortárs angol és amerikai punk zenekarok pályáját ismerve biztos voltam az együttes nyugati sikerében). A kőszínházaknak végzett munkám addig biztosította megélhetésemet, ráadásul az elutasításomat megelőző hónapokban állandó, az akkori viszonyok között jó fizetéssel járó díszlettervezői szerződést kaptam az akkor Kerényi Imre (az 'Alaptörvény Asztala' mai atyja) vezette szolnoki színházról. A szolnoki színháznak végzett munka mellett folyamatosan kaptam a látványtervezői megbízásokat más vidéki és budapesti színházaktól is. Ugyan a televíziós, Balázs Béla Stúdiós, és más, saját kezdeményezésű projektjeimet a SPIONS beindítása után azonnal leállították a hatóságok,

de engedélyezték, hogy „kiszolgáló” művészként dolgozhassak az általuk kontrollált színházakban. Megtakarított pénzem persze nem volt, a javadalmazásokat gondosan úgy számolták ki akkor, hogy a keresett pénz csupán a megélhetési költségeimet fedezze, félretenni nem lehetett belőle. Azóta a helyzet tovább romlott, ma már akkor sem lehet az írói, művészi munkából a magamfajtának megélnie, ha mint én, évekig vakáció nélkül, a hét minden napján, látástól vakulásig robotol. A turistaútlevéllel utazók számára engedélyezett 400 dollárral a zsebemben indultam útnak, amelynek nagy része elment benzinre és autópályadíjakra Párizsig.

Ahogy a megelőző fejezetben már említettem, külön-külön, más irányokban hagytuk el az országot. Én autóval, Ausztrián keresztül utaztam Münchenbe, ahol a néhány nap múlva a SPIONS Berlinből érkező frontemberével kellett találkoznom. A magyar-osztrák határnál darabokra szedtek a vámosok. Még rozoga Zsigulim ajtóinak műbőrrel borított párnázatát is leszedték, dróttal a benzintankba is belekotortak. „Hol vannak a költemények?”, ismételte a kövér, igen büdös leheletű parancsnok. „Tudjuk, hogy költeményeket akar kicsempészni. Hol vannak?” Nem voltak nálam se költemények, se más olyan dolgok, amelyek engedély nélküli kivitelét tiltották az akkori törvények. Egyetemi diplomámat, a munkáimról írott kritikák fotóit tartalmazó filmtekercset már korábban kicsempésztettem egy Magyarországra látogató francia ismerőssel. Végül csak a véletlenül a kocsiban felejtett, angol nyelvű *Superman* képregényt koboztak el, majd nagy kegyesen utamra engedtek.

Németországba a fekete zakóm hajtókájára tűzött vörös csillagos jelvények – úttörő, KISZ, Ifjú Gárda kítűzők, apám Kiváló Dolgozó és Munka Érdemrend kítűtetései, stb. – miatt jutottam be nehezen. Az NSZK-ban akkor hágott tetőfokára a Baader-Meinhof hisztéria. A számos merényletet és emberrablást elkövető anarchista csoport, a Rote Armee Fraktion (Vörös Hadsereg Frakció – RAF) első, letartóztatott vezetői, Andreas Baader, Gudrun Ensslin és Jan Carl Raspe 1977 októberében „öngyilkosságot” követettek el szigorúan őrzött celláikban. Haláluk körülményei alapján a német liberális közvélemény inkább hatósági kivégzésüket tartotta valószínűnek. A negyedik alapító, Ulrike Meinhof korábban, 1976 májusában halt meg a börtönben, ugyancsak gyanús körülmények között. A csoport következő generációja még elődeiknél is vehemensebben folytatta a merényleteket és emberrablásokat. Ennélfogva Németországban mindenkit terroristának vagy terrorista-szimpatizánsnak minősítettek a hatóságok, akik bármiféle kommunista-gyanús jelvényt viseltek. Én pontosan ilyen jelvényekkel voltam alaposan kidekorálva. Ráadásul a kocsim német alaposágú átkutatása során egy „THE ROAD OF SPIONS” feliratú katonai overall is találtak. A „Spion” németül kémet jelent, csillagjaimmal együtt alkalmas adva a „komcsi kém” asszociációkra. A német határőrök angolul faggattak, néha orosz szavakat dobva be a hatás kedvéért. „Ich bin ein Kunstler. Ich bin ein Turist.”, ismételtetem. „Ja, ja, Kunstler, aha! Turist, ach so!”, hitetlenkedtek a megtermett fegyveresek. Mivel a német törvények nem tiltották a vörös csillagok viselését, végül kénytelen voltam utamra engedni, de Zsigulim poros, horpadt rendszám-tábláját több nézőpontból is lefényképezték.

Münchenben néhány napig egy ott lakó építész barátom, Füspök László látott vendégül. Megmutatta a várost, a még Hitler által építtetett, köpcös, hangulatukban a mai, budapesti West End City Centerre emlékeztető épületeket. Megcsodálhattam a városi park, az Englische Garten megszámozott alumínium táblákkal ellátott fáit és bokrait, és a mesterséges patak partján merengő, versiket író költőket, valamint a park közepén lévő, jókora tisztás fűvén ebédidőben meztelenül heverő, kövér, rózsaszínű testű hivatalnokok ezreit. Egy éjszaka házigazdám elvitt egy bárba, az egyik munkásnegyedben. Kiszolgálás közben a pincérnő hirtelen lerakta a söröskorsókkal teli tálcát, felugrott a színpadra, darabos mozdulatokkal levetkőzött, s az Eiffel-torony vetített képe előtt maszturbálni kezdett egy szék lábával, a kurjongató, részeg közönség legnagyobb örömére. Napközben, amikor házigazdám dolgozott, a pályaudvaron, az ott lebzselő török vendégmunkásokkal együtt *peep show* bámulással múltattam az időt. Magyarországon abban az időben még tiltott volt a pornográfia minden formája. Nagyon érdekelt, hogy mit tud kínálni ezen a számomra akkor rendkívül izgalmas területen a szabad világ.